

אוצר החכמה

אברהם נחמן דוב מיהאלי

ברין טלית שאולה לפני שלושים יום

אוצר החכמה

הבעלים הוא ליה טלית בר חיובא, ולכן גם השואל יכול לברך עליו.

ועפ"ז הא דיכול לברך על טלית שאולה היינו דוקא להראשונים דסבירא להו דנשים מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמא, אבל להראשונים דסבירא להו דנשים אין מברכות, אפשר דאף בטלית שאולה אין לברך, כיון דהוקשו דיניהם.

והנה הטעם דנשים מברכות על מצוות עשה שהזמן גרמא, כתב הב"י בסימן י"ז בשם הר"ן, וז"ל: והר"ן בפרק בתרא דראש השנה ובפרק שני דסוכה הסכים לדברי רבינו תם דמברכות, דהא נוטלות עליהן שכר מדאמר ר' יוסי ב"ר חנינא גדול המצווה ועושה ממי שאינו מצווה ועושה, ומדקאמר גדול אלמא מי שאינו מצווה נמי יש לו שכר, הילכך בכלל מצווה הן ומברכות. ולא תימא הואיל ולא נצטוו האין יאמרו וצונו, דכיון שהאנשים נצטוו ואף הן נוטלות שכר שפיר יאמרו וצונו, עכ"ל. וא"כ צ"ע קצת אם טעם זה דמקבלות שכר שייך גם בטלית שאולה לפני שלושים יום אם יקבל שכר על זה או לא, דאפשר דאינו מצווה ועושה היינו דוקא כשאנו מצווה והוא עושה המצווה בשלימות כתיקונה, אבל הכא אינו עושה המצווה בכל פרטיה דחסר לו הענין של "כסותך", וצ"ע.

ולענין לצאת לרשות הרבים בשבת בטלית שאולה לפני שלושים יום, כתב בעולת תמיד דזה תלוי בהנ"ל דאם מברכין מותר לצאת לרה"ר ואם אין מברכין אסור לצאת לרה"ר. והיינו דתלוי בשיטות הראשונים לענין נשים במצוות עשה שהזמן גרמא דלהשיטות דנשים מברכות וא"כ גם בטלית שאולה מברכין וכן"ל וא"כ מותר לצאת בו

בש"ע (או"ח סי"ד, ס"ג) כתב המחבר, השואל מחבירו טלית שאינה מצוייצת פטור מלהטיל בה ציצית כל שלושים יום, דכתיב כסותך ולא של אחרים אבל אחר שלושים יום חייב מדרבנן מפני שנראית כשלו, עכ"ל.

וכתב במגן אברהם (סק"ה) וז"ל: ואם הטיל בה ציצית [היינו בטלית שאולה לפני שלושים יום] כתבו התוס' והרא"ש דהמברך לא הפסיד, כמו נשים שמברכות על מצוות עשה שהזמן גרמא עכ"ל.

ואל"ו הם דברי הרא"ש בפ' כל הבשר (סימן כ"ו) וז"ל: ולברך על טלית שאולה נראה שטוב שלא לברך, ואע"פ שהי' אומר ר"ת דנשים מברכות אסוכה ולולב ואע"ג דפטורות, מ"מ לא דמי לטלית שאולה דשאר מצוות אדם אחר חייב בהן ואלו פטורים משום שינוי שיש בהם, כגון אשה וסומא למ"ד סומא פטור מכל המצוות אבל הכא כל אדם פטור כשאינה שלו ואעפ"כ המברך לא הפסיד, עכ"ל הרא"ש, וכ"כ התוס'.

ולכאורה צ"ע דאם באמת אין זה רומה לנשים במצוות עשה שהזמן גרמא, אמאי שרי לו לברך.

ועל זה כתבו האחרונים ב' ביאורים א'. במעדני יו"ט על הרא"ש שם, ובלבושי שרד על המגן אברהם הנ"ל והפרי מגדים (סי"ד) כתבו, וכן משמע במסקנת הג' רעק"א במג"א סק"ח (כשאל טלית מצוייצת), עיי"ש. דהא דאין מברכין במקום שאין הטלית בר חיובא או שהציצית פסולים, היינו דוקא שהפסול או הפטור לכל העולם, משא"כ נשים אף שהם פטורים מ"מ כיון שהאנשים חייבים שייך ברכה גם בהם, והכי נמי בשאולה דלגבי

אוצר החכמה

בשבת לרה"ר, ולהשיטות דנשים אין מברכות וא"כ בטלית שאולה אפשר דנמי אין מברכין, וא"כ אסור לדידהו לצאת בו בשבת לרה"ר.

והמאמר מרדכי חולק עליו, וכתב דאין זה תלוי כלל במחלוקת הנ"ל דלא

דמיא הא להא כלל, דהא לכו"ע באמת פטור מלברך וכיון שכן ה"ז נעשה לכו"ע משא, דלא פליגי רק לענין הברכה אם אף שהוא פטור יכול לברך, והברכה אינה משנה כלל לענין שייחשב משא או לא, ומשום קושיא זו חולק המאמר מרדכי על העולת תמיד וס"ל דלכו"ע מותר לצאת בו לרה"ר בשבת ע"כ.

ובטעם הדבר צ"ל דלאחר שצוותה התורה בדגד של ארבע כנפות מחוייבים לתת בה ציצית, א"כ צורת בגד של ארבע כנפות עם ציצית כהלכתה הוה בגד גמור כי כן צוותה התורה, וא"כ כאן ג"כ כיון דצורת הבגד הוה כהלכתה נקרא בגד גמור, ומה שהוא פטור אין זה מגרע מהבגד שבו דהבגד באמת ה"ה

בגד גמור, ופשוט דאינה משא לענין שבת, ולכן שפיר ס"ל המאמר מרדכי דלכו"ע מותר לצאת בו לרה"ר בשבת ואינה משא כלל וק"ל.

ואת"ל הא המג"א (סימן ש"א סקנ"ד) כתב לגבי נשים היוצאות בשבת בטלית,

וז"ל: ולכן נראה לי שאם יצאה בטלית המצוייצת חייבת חטאת, עכ"ל. ולפי מש"כ לעיל דנקרא בגד בסתמא, וככל מלבוש, א"כ אף לגבי אשה למה לא נקרא בגד. רק באמת יעויין בלבושי שרד שם שכתב, וז"ל: טלית המצוייצת היינו טלית של מצוה שאינה מלבוש גמור שאין לובשין אלא בבהכ"נ ולשם מצוה בלבד, עכ"ל. וא"כ כיון דמיירי בטלית של מצוה דאין רגילות בהו רק לאנשים א"כ לגבי נשים לא מיקרי בגד כלל, כיון דאין נשים רגילות ללבוש טלית של מצוה, ופשוט.

ב'. והביאור השני בדברי הרא"ש דמותר לברך על טלית שאולה לפני שלושים

יום, כתבו המאמר מרדכי, והמשכנות יעקב וכן בספר בני ציון, דמצוות ציצית כולל שני עניינים מצוה חיובית ומצוה קיומית, מצוה חיובית: היינו שאם אדם לובש טלית בת ארבע

כנפות מחויב הוא להטיל בה ציצית בארבע כנפותיה. ומצוה קיומית: היינו שאף באופן שהוא באמת פטור מלהטיל בה ציצית, מ"מ אם הטיל בה ציצית קיים חלק הקיומית של המצוה ע"כ.

וא"כ בטלית שאולה לפני שלושים יום אף שהוא פטור מלהטיל בו ציצית נשאר לו החלק הקיומי של המצוה, וע"כ א"ש אמאי שרי לה לברך דגם על הקיומית מותר לברך דאף זה חלק מהמצוה כמו החלק החיובי.

ולפי סברא זו אין הברכה בטלית שאולה תלוי כלל במחלוקת הראשונים לענין נשים במצוות עשה שהזמן גרמא, דלכו"ע מותר כאן לברך משום החלק הקיומי שבמצוה, וכנ"ל. וכן לענין שבת הרי דגם להעולת תמיד אינו תלוי במחלוקת הראשונים הנ"ל כמובן.

ונפק"מ לדינא בין שני הפירושים הוא לענין ג' דברים.

א'. לענין מה שכתב כאן בתהלה לדוד, וז"ל: מה שהקשה הדברי חמודות על המגן אברהם (ס"ק ח') שכתב דגם בשאל מצוייצת רשאי לברך כמו הנשים, והקשה בדברי חמודות דכיון דהציצית שאולין הוי כמו אתרוג השאול דליכא סברא שיהי' מותר לברך עליו אם ירצה ע"כ, ולע"ד דברי המגן אברהם נכונים דבאמת טעמא בעי למה לא יברך על אתרוג השאול אם ירצה כמו הנשים, אלא דעל כרחך לא כתבו התוס' והרא"ש ז"ל דיכול לומר וצונו אלא באינו מחויב ועושה, אבל במחויב ואינו עושה כדין איך יאמר וצונו, ולכן אינו יכול לברך על אתרוג השאול אם ירצה כיון דמחויב ליטול אתרוג שאינו שאול, אבל בשואל טלית מצוייצת דהוא אינו מחויב ורק על ידי מה שהבעלים מחויבין יכול לברך אם ירצה, א"כ אף שהציצית שאולין, חזו ברור לדעתי ויצא לנו מזה דאשה יכולה לברך על אתרוג השאול, עכ"ל.

והנה על מה שכתב דאשה יכולה לברך על אתרוג השאול יש לעיין, דבשלמא בטלית שייך שפיר לומר דטלית זו אם יתעטפו

באתרוג לא חידשו לנו דשייך ענין זה של מצוה קיומית, וא"כ קושיית הדברי חמודות שהביא התהלה לדוד דאף באתרוג השאול יברך אם ירצה לפי פירוש זה לא דמיא כלל, דבאתרוג לא שייך כלל הסברא של קיומית.

ב'. ועוד נפק"מ, דהנה התהלה לדוד נסתפק בשאל טלית מאשה או מעכו"ם, ואפשר דתלוי בהטעם דמברכין על טלית שאולה, דלהטעם דהוה כמו נשים במצוות עשה שהזמן גרמא כתבנו לעיל בשם הלבושי שרד ושאר אחרונים דכיון דהבעלים מחויבים בו גם הוא יכול לברך, וא"כ בשאל מאשה או מעכו"ם דגם הבעלים פטורין אפשר דאסור לברך, או אפשר דלא פלוג, אבל להטעם דמצוה קיומית א"כ אין חילוק מי הוא המשאיל, וגם בשאל מעכו"ם ואשה יכול לברך.

ג'. והנפק"מ השלישית היא לענין אם יקדימו לתפילין או לא, דבטעם הדבר דציצית קודמת לתפילין נחלקו האחרונים, דהמחבר כתב (סימן כ"ה סעיף א'), דהטעם הוא משום מעלין בקודש. ובנמו"י כתב, משום דציצית יותר חשובה משום דשקולה כנגד כל המצוות. ובזוה"ק אי' דהטעם והוא דקודם יקבל עליו עול מלכות שמים ואח"כ יתקשר ביחודא.

וא"כ בטלית שאולה נפק"מ בין ב' הפירושים דמברכין על טלית שאולה דלהטעם שהבאנו בשם הלבושי שרד דכיון דהבעלים מחויבין גם הוא יברך, הרי דגם טלית שאולה קודמת לתפילין וכדכתב המחבר, ולהטעם של הנמו"י והזוה"ק צ"ע אם גם על טלית שאולה אפשר לומר דשקולה כנגד כל המצוות. אבל הפירוש שכתבנו לעיל דמברכין על הקיומית א"כ אפשר שפיר דחלק הקיומית שקולה כנגד כל המצוות וא"כ יקדימו לתפילין.

בו הבעלים יהי' חייב בציצית מה"ת, וע"כ טלית זו מחויבת בציצית ולכן גם השואל שהטיל בה ציצית רשאי לברך, אבל באתרוג לא שייך לומר דאתרוג זו בדווקא חייבים הבעלים לנענע בו, דאין שום חיוב כזה, וא"כ לא דמיא אתרוג לטלית, וצ"ע. ובאמת יעוי" במג"א (סק"ח) דכתב דאף שאל טלית מצויצית יכול לברך כמו נשים. ובהגה' רעק"א הק' עליו, דהלא החוטין ג"כ שאולין, ובזה אין סברא דיועיל כמו נשים, ולבסוף מסיק דג"כ אפשר דמועיל, עיי"ש. וא"כ הוה סעד לדברי התהלה"ד, אבל אולי עדיין אפשר לחלק דאם הבגד שאול א"כ דנים על כל הבגד עם הציצית כלפי הבעלים דהוא יוצא בזה, משא"כ בשאל רק החוטין דבזה לא שייך דהלא החוטין אינן מחויבין בכלום וא"כ ה"ה כמו אתרוג, וצ"ב. **ו**לפי דברי התהלה לדוד יצא דבר חידוש נפלא בדין אתרוג דמה שנהגו העולם שנותנין לקטן ביום הראשון והוא אינו יכול להחזיר [דקטן אינו יכול להקנות], וסומכין על שיטת הראב"ן דס"ל דלכם אינו מעכב בעצם המצוה, רק זה הוספה על עצם המצוה ועצם המצוה שייך ג"כ כשאינו לכם, ונותנין להקטן בשאלה ושפיר יצאו בזה ידי חובת מצוות חינוך, אבל ידי הברכה לא יצאו דכשמברכין עמם הו"ל ספק לא תשא והוה כמאכילו טריפות דאסור, אך לפ"ד התהלה לדוד הנ"ל שפיר יכולין לברך, דכיון דאין מחויבין יכולין לברך על שאולה כמו נשים דהו"ל אינו מחויב ועושה, ודו"ק.

וב"ז דוקא עפ"ד לבושי שרד דהוה כמו נשים במצוות עשה שהזמן גרמא, אבל לפי הפירוש שהבאנו בשם המשכנות יעקב דמברכין אף על החלק הקיומי שבמצוה, א"כ